

BISSCHOP Johan Bonny OP DE BRUG

MANTEAU

INHOUD

Vooraf	De brug met drie bogen	9
1	EEN LANDSCHAP VAN BRUGGEN	13
	Kerk en geschiedenis	13
	Katholiek en staatloos	15
	Mensen van de weg	19
	Griekse brug	21
	Romeinse brug	24
	Germaanse brug	26
	De verlichting	30
	Spoken en boze geesten	36
	Een volkskerk	41
2	TWEE OEVERS	49
	De ene oever	50
	De andere oever	53
	Kerkgemeenschap op de brug	59
	Kerk op de ene oever	61
	Ja en neen zeggen	61
	Zien, luisteren en zwijgen	66
	Wie zoekt, zal vinden	69
	Kerk op de andere oever	70
	Trial-and-error	71
	Thuiskomen	72
	Een gastvrij welkom	74

3	PAULUS TUSSEN JODEN EN GRIEKEN	79
	Joodse hellenisten	80
	In gesprek met 'de joden'	81
	In gesprek met 'de Grieken'	82
	Het paradigma van Paulus	85
	Joden vragen wonderen	86
	Grieken verlangen wijsheid	88
	Een gekruisigde Christus	89
	Voor 'de joden' een schandaal	90
	Voor 'de Grieken' een dwaasheid	93
	'Joden' en 'Grieken' samen	96
	Gods kracht en wijsheid in de gekruisigde	99
	Een kruis op de brug	101
4	VALLEN EN OPSTAAN	105
	Van je paard vallen	105
	Te voet, op vaste grond	110
	Wounded healer	113
	Het seksuele misbruik	117
	Denk niet dat je het alleen kunt	120
	Mannen en vrouwen	122
	Geloof en menswetenschappen	124
	Kerkleiding en kerkvolk	125
5	EENHEID IN VERSCHIEDENHEID	131
	Pontifex maximus	132
	De bisschop van Rome	133
	Eenheid in verscheidenheid	135
	Van paus naar paus	140
	Van Oost en West	143
	Tanende oecumene	147
	Nieuw oecumenisch paradigma nodig	154
	Oecumene in Antwerpen	157

6 GODSDIENST EN SAMENLEVING	163
Gelijkenis en verschil	163
Nostra Aetate	167
Islam	168
Jodendom	173
De olifant in de kamer	177
Godsdiensten en de overheid	185
 Tot slot	 199
 Dankwoord	 205

Ad. Vanderkade et. pinxit. fecit. cum. pro. d. a. p. e.

J. G. P. v. m. m. p. d. d.

DE BRUG MET DRIE BOGEN

In 2015 ben ik in Tirana voor een internationale ontmoeting van de Sant' Egidio-beweging met als thema *Peace is always possible*. Ik wil Albanië niet verlaten zonder een boek van een Albanese schrijver of dichter. In een kleine boekhandel koop ik twee werken van Ismail Kadare (1936-2024), wiens naam vaak voor de Nobelprijs voor Literatuur werd genoemd. Zo krijg ik *De brug met drie bogen* in handen, een kortverhaal op de grens van geschiedenis en mythologie, dat leest als een metafoor of een parabel.¹

Het verhaal speelt zich af rond 1377 in de Balkan, meer bepaald in Arberie, een klein christelijk graafschap te midden van het huidige Albanië. Een delegatie van een onderneming gespecialiseerd in het bouwen van bruggen verschijnt bij graaf Stres van Gjika. In een dorp, gelegen aan de rivier Oejane, willen zij de oude veerpont door een moderne brug vervangen. Ze spiegelen de graaf een toename van handel, winst en welvaart voor. Het bedrijf Ponten en Veren, dat sinds jaar en dag de veerpont uitbaat, verliest zijn vergunning en moet buigen voor de nieuwe bouwheren. Die werken voor de Ottomaanse Turken, die het Byzantijnse Rijk stap na stap veroveren op de christelijke keizer. Ze willen de vervallen Via Egnatia weer gebruiksklaar maken, over zijn volle lengte. Die weg werd in de tweede eeuw v.Chr. door de Romeinen aangelegd om verschillende Romeinse provincies met elkaar te verbinden. Hij loopt van de huidige Albanese kust, over Griekenland, Macedonië en Bulgarije tot in Turkije en vormt de landverbinding tussen Rome en Constantinopel. In de loop der eeuwen wordt die Romeinse weg meermaals hersteld en verbreed. Hij is van groot economisch en militair belang voor zowel het West-Romeinse als het Oost-Romeinse Rijk. Later, in de tijd van de kruistochten, volgen vele legers die weg vanuit Italië over de Balkan en Constantinopel naar het Heilige Land.

1 Kadare, Ismail, *De brug met drie bogen*, Van Gennep, Amsterdam, 2005 (vierde druk).

Maar na de kruistochten raakt de weg in verval. Lange tracés en tal van bruggen worden niet meer onderhouden, verdwijnen in de natuur of dienen enkel nog voor lokaal vervoer. De wereld is klein geworden en de landkaart is versnipperd. Grote wegen zijn niet meer nodig en vormen zelfs een bedreiging voor de plaatselijke rust of veiligheid. Iedereen voelt zich het best op zijn kleine erfgoed.

De Turken willen echter van de Bosporus westwaarts doorstoten naar de Balkan en verderop naar Italië. Daarvoor zullen ze de oude Via Egnatia opnieuw gebruiksklaar maken, over zijn volle lengte, alle ingestorte of verdwenen bruggen inbegrepen. Het mag geld kosten. Daarom moet er ook in het (nog altijd christelijke) graafschap Arberie een nieuwe brug over de Oejane komen. Ismail Kadare laat een plaatselijke monnik het verhaal vertellen.

De weerstand tegen de nieuwe brug in het dorp is groot. 'Waarom hebben we een brug nodig? De veerpont van Ponten en Veren doet toch zijn werk! Traag maar gestaag. En bovendien veilig. We weten wie ons dorp binnenkomt of buitengaat. Bovendien beschermt de stroom ons als een natuurlijke grens tegen vijandige machten en krachten. Trouwens, mogen wij onze stroom wel temmen door haar aan een brug te onderwerpen? Zal de stroom niet boos worden en zich tegen ons keren? En vooral: wie zal nu door ons dorp trekken? Ver achter de stroom wonen immers de Ottomaanse Turken, die zich opmaken om de Balkan te veroveren!'

Zodra de bruggenbouwers aan het werk gaan, treft hun de ene tegenslag na de andere. Het weer en de seizoenen zitten tegen, stukken steen vallen naar beneden of verdwijnen, een deel van de brug stort weer in, er komen vertragingen, de brug blijft een hele tijd onafgewerkt staan. Vanwaar al die tegenslagen? De volksmond kent al vlug twee redenen. Enerzijds vermoeden ze dat onbekenden de bouwplannen dwarsbomen. Iemand moet er belang bij hebben dat de brug er niet komt, misschien wel de uitbaters van de oude veerpont, de zogenoemde watermensen. Anderzijds vermoeden ze dat de watergeesten ermee gemoeid zijn. Dat zij zich verzetten tegen een overheersing van hun levende waterstroom. Dat zij zich niet laten temmen door nieuwe ambachten en technieken.

Tegelijk komen oude mythische verhalen weer tot leven, zoals de legende dat elk bouwwerk, om overeind te blijven, een offer vraagt. Iemand moet zich laten in metselen om het bouwwerk recht te houden, en om iemand in te metselen moet een persoon ter dood worden gebracht, al dan niet vrijwillig. Geen bouwwerk zonder misdaad dus. Zo'n offer zal nodig zijn, wil men de brug uiteindelijk klaarkrijgen. Desnoods zullen de bouwheren dat offer zelf organiseren. Wie zal het slachtoffer zijn? Zal iemand zich vrijwillig aandienen of zullen ze iemand aanduiden? Wie wordt het? En ja, er komt een slachtoffer: Murrasj Zenebisj. Hij sterft om de strijd tussen land en water te bedaren. Ze metselen hem in de brug in aan de eerste boog, onder een dikke laag witte kalk. Lange tijd blijft zijn gezicht herkenbaar als een vaag dodenmasker. Al wie voorbij of over de brug stapt, ziet het offer dat hij heeft gebracht. In de witte kalk griffen ze een kruisteken om de plaats van zijn ingemetselde lichaam aan te duiden. Het zoenoffer houdt brug en antibrug samen. Sommigen menen zelfs dat de brug door hem blijft trillen, als een levend organisme.

Stilaan komt de brug tot leven; het verkeer trekt zich op gang. Voor het kleine graafschap Arberië gaat de grote wereld open. Reizigers en handelaars komen en gaan. De vreugde is echter van korte duur. Zoals gevreesd, verschijnen vanuit het oosten Ottomaanse ruiters en troepen. Ze trekken westwaarts door de Balkan, naar de haven van Vlora aan de zuidelijke Adriatische Zee, tegenover Brindisi. Langzaam veroveren de Ottomanen alle vorstendommen langs de oude Via Egnatia. Die verliezen een voor een hun politieke autonomie. De plaatselijke bevolking trekt de bergen in, voor vele eeuwen, om haar eigen taal, cultuur en godsdienst te vrijwaren. De brug heeft alles veranderd, *for better or for worse*.

De brug met drie bogen heb ik al een paar keren herlezen. Als metafoor. Zijn bruggen een zegen of een vloek? Je kunt ze liefhebben of haten, maar zonder bruggen lukt het ons niet. Dat is de rode draad van dit boek.

Waar staat de katholieke kerkgemeenschap vandaag? Waar staat een bisschop? De antwoorden zijn legio. In een wereld vol barsten, tegenstellingen en gewapende conflicten. In een samenleving die verder versplint

tert, met name op cultureel, ethisch, filosofisch en levensbeschouwelijk vlak. In een christendom dat aarzelt tussen identiteit en openheid, tussen kracht en zwakte, tussen rijkdom en armoede, tussen wet en genade, tussen de leer en de mens. In een kerk die alle volken probeert te omarmen, ondanks hun uiteenlopende gedachten en gevoelens inzake de belangrijkste levensvragen. Te midden van mensen vol goede bedoelingen, te midden van families en gezinnen die het met elkaar wagen, te midden van hoopvolle plekken van zorg en toewijding, te midden van voorbeelden van groeiend inzicht en onderscheiding in complexe vraagstukken, zelfs te midden van getuigen en martelaren voor de goede zaak. Deze spreidstand houdt mij bezig. Zeker nu ik de kaap van zeventig jaar net voorbij ben en stilaan mag denken en spreken uit eigen ervaring.

© 2026 Uitgeverij Manteau / Standaard Uitgeverij nv
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen en Johan Bonny

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Ontwerp omslag: Herman Houbrechts
Opmaak binnenwerk: 5NUL8 Grafische Producties
Auteursfoto: Jan Crab
Beeld achterflap: *De val van Paulus*, Caravaggio

Eerste druk maart 2026

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Niets uit dit boek mag op enigerlei wijze worden gebruikt of gereproduceerd voor het trainen van kunstmatige-intelligentietechnologieën of -systemen. Dit werk mag niet gebruikt worden voor tekst- en datamining (artikel 4, lid 3 Richtlijn (EU) 2019/790).

Ondanks alle zorg die aan de samenstelling van de uitgave werd besteed, kan de redactie of de auteur noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze publicatie zou kunnen voorkomen.

ISBN 978 90 223 4296 1
D/2026/0034/124
NUR 740